

Driekwart van de donorbaby's verwekt met buitenlands sperma, grotere kans op 'massadonoren'

Anneke Stoffelen
Amsterdam

Bijna driekwart van de donorbaby's wordt verwekt met buitenlands zaad. Nieuwe cijfers laten zien dat commerciële buitenlandse spermabanken in tien jaar tijd een enorme opmars hebben gemaakt in Nederland. Daarmee groeit de kans op 'massadonoren' met tientallen of honderden nazaten.

In 2012 werd nog maar een kwart van de donorkinderen verwekt met zaad dat afkomstig was van een buitenlandse donor. In 2022 gold dat voor 72 procent, oftewel ruim 1.500 van de 2.100 donorbaby's. Dat blijkt uit cijfers die op verzoek van *de Volkskrant* zijn vrijgegeven door de Stichting Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting (SDKB). Die stichting registreert sinds 2004 in opdracht van de overheid persoonsgegevens van spermadonoren, zodat kinderen later hun verwekker kunnen terugvinden.

Britta van Beers, hoogleraar rechtsfilosofie aan de Vrije Universiteit en gespecialiseerd in biotechnologische vraagstukken, noemt deze cijfers 'shockerend' en 'een wake-upcall'. 'Het is geen marginaal verschijnsel meer, maar een fundamenteel probleem.'

Ethische dilemma's

De populariteit van het buitenlandse sperma - met name uit Denemarken - wordt door gynaecologen verklaard door het tekort aan Nederlandse donoren. Daarvoor bestaan wachtlijsten die kunnen oplopen tot soms wel drie jaar.

Bij grote Deense spermabanken als Cryos en European Sperm Bank (ESB) kunnen wensmoeders - veelal alleenstaande of lesbische vrouwen - uit onlineprofielen zelf hun favoriete spermadonor kiezen. Het zaad wordt na een paar muisklikken, en na betaling

van enkele honderden tot 1.000 euro per 'rietje', ingevroren afgeleverd in Nederlandse klinieken.

Een van de ethische dilemma's is dat commerciële spermabanken één zaaddonor wereldwijd kunnen gebruiken voor tientallen of zelfs honderden kinderen - daarop is geen toezicht. Binnen Nederland geldt de norm dat maximaal twaalf vrouwen mogen worden geholpen met één spermadonor. Die norm moet later inteelt voorkomen, maar is ook bedoeld om tegen te gaan dat donorkinderen psychosociale schade oplopen doordat zij zich moeten verhouden tot talloze halfbroers en -zussen.

'Die norm is bedacht om de belangen van donorkinderen te beschermen', zegt Van Beers. 'Maar met het commerciële buitenlandse zaad worden via een achterdeur de Nederlandse regels gigantisch omzeild.' Want de overheid

houdt wel toezicht op het aantal keren dat een donor binnen Nederland wordt gebruikt, maar internationale bedrijven verkopen zaad van dezelfde donor ook in vele andere landen.

Bovendien geldt sinds 2004 een verbod op anoniem doneren, omdat de overheid tot het inzicht kwam dat kinderen het recht hebben hun afkomst te kennen. 'Als donorkinderen in het buitenland op zoek moeten naar hun verwekker, maak je dat contact juist moeilijker', zegt Van Beers.

Politiek aan zet

In de Tweede Kamer drongen GroenLinks, PvdA, CDA en ChristenUnie eerder aan op strengere regels voor het gebruik van buitenlandse spermadonoren. Ernst Kuipers (D66), die twee weken geleden opstapte als minister van Volksgezondheid, antwoordde daarop dat de keuze voor buitenlands zaad de verantwoordelijkheid is van wensouders zelf. Bovendien zou de Nederlandse overheid geen invloed hebben op deze praktijk, omdat het donorzaad door buitenlandse bedrijven wordt verhandeld.

Maar volgens hoogleraar Van Beers is de politiek wel degelijk aan zet: 'De overheid kan deze praktijk relatief eenvoudig stoppen, simpelweg door geen vergunning te verlenen aan Nederlandse fertiliteitsklinieken die gebruikmaken van buitenlandse spermabanken. Het gaat hier om de rechten van toekomstige kinderen. De bescherming daarvan kun je niet overlaten aan wensouders, die vooral met hun kindervens in het hier en nu bezig zijn.'

Er zijn overigens al enkele vruchtbaarheidsklinieken die om ethische redenen niet met buitenlands zaad werken. Ook binnen de NVOG, de beroepsvereniging van gynaecologen, woedt hierover een discussie. 'Maar dit onderwerp is te belangrijk om de verantwoordelijkheid uitsluitend bij de behandelend artsen te leggen', zegt Van Beers.

VAKER KIND VAN ZAADDONOR UIT BUITENLAND

Aantal zwangerschappen met zaaddonor binnen- en buitenland per jaar

